

PROF. DR. VYTAUTAS SINKEVIČIUS

Gerbiamieji skaitytojai,

šis žurnalo numeris Jus pasieks praėjus keliems mėnesiams nuo to, kai savo darbą pradėjo naujasis Seimas. Turime tai, ką išsirinkome. Beprasmiška klausti, ar Tauta nusipelnė tik tokios savo atstovybės, ar ji negalėjo būti geresnė, nes nuo to niekas nepasikeis. Palinkėkime sėkmės naujam Seimui, tikėdamiesi, kad jis tikrai dirbs tik Tautos, valstybės ir visuomenės labui. O tam reikia labai „nedaug“: svarbiausia – laikytis duotos Seimo nario priesaikos gerbti ir vykdyti Konstituciją bei įstatymus, sąžiningai tarnauti Tėvynei, demokratijai, Lietuvos žmonių gerovei. Seimo nario laisvas mandatas Konstitucijoje įtvirtintas ne vien tam, kad Seimo narys galėtų nevaržomas laisvai balsuoti savo nuožiūra, vadovautis vien savo sąžine. Pagal Konstituciją Seimo narys savo veikloje turi vadovautis Konstitucija, valstybės interesais ir savo sąžine, taigi Konstitucija suponuoja tokią Seimo nario sąžinę, kuri yra nukreipta į Konstitucijoje įtvirtintų vertybių įgyvendinimą, į valstybės ir visuomenės interesus. Seimo nariai savo asmeninių ar siaurų partinių bei grupinių interesų negali iškelti aukščiau už valstybės ir visuomenės interesus, jie Tautos atstovo mandato negali naudoti ne pagal paskirtį.

Nors kiekvienas Seimo narys gali turėti savo supratimą, kas yra Konstitucija, vis tiek primintina, kad Konstituciją sudaro normos ir principai ir ji turi ne tik raidę, bet ir dvasią. Konstitucijoje Tauta įtvirtino tam tikrą vertybių sistemą, nustatė taisyklės, pagal kurias susitarė gyventi. Konstitucinės nuostatos privalomos visiems, pirmiausia – įstatymų leidėjams, nes būtent jie yra Tautos atstovai, jie prisiekia gerbti ir vykdyti Konstituciją. Konstitucijos negalima aiškinti tik pažodžiui, taikant vien gramatinį aiškinimo metodą. Būtina matyti visų jos

nuostatų loginius, prasminius, sisteminius ir kitus ryšius, taikyti įvairius Konstitucijos aiškinimo metodus. Tik taip galima atskleisti tikrąją Konstitucijos nuostatų turinį. Konstitucija turi ne tik *explicitinį*, bet ir *implicitinį* teisinį reguliavimą. Nė vienos konstitucinės nuostatos negalima aiškinti taip, kad būtų paneigta kuri nors kita konstitucinė nuostata; įvairių konstitucinių vertybių sandūroje būtina rasti pusiausvyrą. Todėl, kai Seimo narys susidurs su dilema, kaip vienu ar kitu klausimu balsuoti, kad būtų paisoma Konstitucijos: jis turėtų matyti ne tik atskirą Konstitucijos nuostatą, bet ir jos ryšius su kitomis konstitucinėmis nuostatomis, su konstitucinio reguliavimo visuma; visais atvejais turėtų būti balsuojama ir veikiama taip, kad nebūtų paneigtos Konstitucijoje įtvirtintos vertybės, kad priimami sprendimai būtų orientuoti tik į valstybės ir visuomenės interesus.

Konstituciją oficialiai aiškinti gali tik Konstitucinis Teismas. Tai jis daro nagrinėdamas, ar įstatymai, kiti Seimo aktai, taip pat Vyriausybės, Respublikos Prezidento aktai neprieštarauja Konstitucijai. Konstitucinio Teismo pateikta Konstitucijos nuostatų samprata susaisto Seimą, Vyriausybę, Respublikos Prezidentą tuo požiūriu, jog jie, leisdami teisės aktus, negali nepaisyti tokios Konstitucijos nuostatų sampratos, kurią pateikė Konstitucinis Teismas. Kitaip tariant, įgyvendindami jiems priškirtus įgaliojimus, jie negali Konstitucijos aiškinti kitaip, negu ją išaiškino Konstitucinis Teismas, negali savo leidžiamuose teisės aktuose įtvirtinti tokių nuostatų, kurios nederą su Konstitucinio Teismo pateikta konstitucinių nuostatų samprata. Vadinasi, ir Seimo narius jų veikloje saisto tokia Konstitucijos nuostatų samprata, kokia yra pateikta oficialioje konstitucinėje doktrinoje. Tokios Konstitucijos nuostatų sampratos nepaisymas būtų tolygus pačios Konstitucijos nepaisymui; jeigu kiltų klausimas, kodėl Seimo nariai balsuodami ar kitaip veikdami nepaisė Konstitucinio Teismo pateiktos Konstitucijos nuostatų sampratos, tai tokie Seimo narių argumentai, esą „Konstitucijoje taip neparašyta“, „parodykite, kur Konstitucijoje taip parašyta“ ir pan. negalėtų būti laikomi teisiškai pagrįstais.

Lygiai taip pat Konstitucija netoleruoja tokių Seimo narių veiksmų, kuriais niekinamos ar žeminamos kitos valstybės institucijos, jų pareigūnai, ignoruojami valstybės institucijų, ypač teismų, priimti sprendimai. *Seimo nariai negali visuomenėje skleisti ir skatinti antikonstitucinės politinės kultūros, nes tai griaua visuomenės gyvenimo pagrindus, kelia grėsmę valstybingumo raidai.* Tai, kad mūsų visuomenės negalime priskirti politiškai brandžioms, aukštos politinės ir teisinės kultūros visuomenėms, – tai ir ankstesnių parlamentų, jų narių „nuopelnas“, nes jie savo elgesiu ir priimtais sprendimais nemažai prisidėjo prie to, kad visuomenė pradėjo toleruoti politinį nesąžiningumą, nepadorius politinius susitarimus, abejotinos reputacijos partijų lyderius ir pan., kad vis labiau ištrinama riba tarp to, kas politikoje yra moralu, o kas – ne. Deja, ir naujasis Seimas jau yra priėmęs sprendimų, kurių negalėtume pavadinti atitinkančiais aukštus politinės ir teisinės kultūros standartus. Norėtūsi, kad tokių sprendimų ateityje būtų kuo mažiau, nes vis labiau įsigalinti antikonstitucinė politinė kultūra jau pradeda atsiskirti prieš pačią visuomenę ir valstybę, daro joms žalą.

Dar viena pagunda, kuriai turės atsispirti naujos sudėties Seimas – iki šiol esanti galimybė pasinaudoti parlamentinei veiklai skirtomis lėšomis ne taip, kaip nustato Konstitucija, o asmeniniais interesais. Deja, nė vienas iki šiol veikęs Seimas nesugebėjo nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad parlamentinei veiklai skirtos lėšos negalėtų tapti Seimo nario asmenine nuosavybe. Nors pagal Konstituciją lėšos parlamentinei veiklai turi kompensacinį pobūdį, t. y. jos gali būti panaudotos tik tam, kad būtų padengtos su parlamentine veikla susijusios išlaidos ir jokiais būdais negali tapti Seimo nario nuosavybe, Seimo nariai vis tiek sugeba šias lėšas (ar jų dalį) paversti savo asmenine nuosavybe. Dažniausiai tai daroma sudarant tokias automobilių nuomos sutartis, pagal kurias Seimo nariai, pasibaigus nuomos sutarties laikui, įgyja teisę nuomojamam automobiliui išsigyti už jų likutinę vertę. Taigi už automobilių nuomą faktiškai apmokama iš parlamentinei veiklai skirtų lėšų (pridedant labai nedaug savo lėšų ar jų visiškai nepridedant), o apy naujis automobi-

lis vėliau tampa asmenine Seimo nario nuosavybe! Galima prisiminti ir tokius atvejus, kai už parlamentinei veiklai skirtas lėšas buvo perkamos knygos asmeninėms bibliotekoms, brangūs kavos servizai, kostiumai, net tualetinis popierius... Ar šis Seimas sugebės priimti įstatymus, užkertančius kelią tokiam Seimo narių pasipinigavimui valstybės lėšų sąskaita? Pamatysime. Praktika rodo, kad bet kokie mėginimai tai padaryti ankstesnėse kadencijose nesulaukdavo pritarimo, nes šiuo klausimu („nereikia nieko keisti, tegul viskas lieka taip, kaip yra“) kažkaip keistai sutapdavo ir atitinkamo laikotarpio valdančiosios daugumos, ir opozicijos nuomonės. Gal naujajame Seime jos pagaliau nesutaps ir naujoji valdančioji dauguma įrodys, jog ji netoleruoja atviro valstybės biudžeto lėšų grobstymo? Ypač svarbios reikšmės turi Seimo ir vyriausybės santykiai, kuriuos lemia parlamentinė kontrolė. Ar ji bus veiksminga? Gal naujasis Seimas pagaliau nusistatys ir savo atostogų trukmę, ir nelaikys atostogomis viso laikotarpio tarp Seimo sesijų, kuris sudaro beveik penkis mėnesius? O gal bus priimti sprendimai, neleidžiantys Seimo nariams sudaryti sutarčių su televizijomis dėl dalyvavimo komercinėse ir kitokiose pramoginėse laidose, įvairiuose dainelių ir šokių projektuose? Pasvajokime ir apie tai, kad Seimo posėdžiuose dalyvauja visi naujojo Seimo nariai ir Seimas netoleruoja tokio parlamentarų elgesio, kai jie be pateisinamų priežasčių neatvyksta į Seimo posėdžius; kad Seimas priima įstatymą, pagal kurį Seimo nariui už tą dieną, kai jis nedalyvavo Seimo posėdyje be pateisinamų priežasčių, nėra mokamas atlyginimas? O gal šiame Seime atsiras ir tokių Seimo narių, kurie savo kolegoms, dažnai nedalyvaujantiems Seimo posėdžiuose, inicijuos apkaltos procesą už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą, Priesaikos sulaužymą, nes dalyvauti Seimo posėdžiuose yra Seimo nario konstitucinė pareiga? Suprantu, jog naivu tikėtis tokių Seimo sprendimų. Laikas parodyti, ko vertas šis parlamentas. Per rinkimus prižadėta daug, net labai daug, taip pat – veikti ir elgtis sąžiningai, skaidriai, nepaminti moralės, padarumo, sąžiningumo reikalavimų. Nors rinkimai pasibaigė, duotus pažadus vis tiek reikia tesėti. Duota Seimo nario priesaika taip pat labai

įpareigoja, nuo jos nevalia nukrypti, jos negalima pažeisti. Jeigu Seimo nariai savo veikloje vadovausis tik Konstitucija, valstybės ir visuomenės interesais, nebus varžomi jokių mandatų, jeigu jie savo asmeninių ar siaurų partinių, grupinių interesų neiškels virš Konstitucijos, – galėsime tik pasidžiaugti, kad šis Seimas yra tikra Tautos atstovybė. Jeigu prioritetas bus atiduodamas ne Konstitucijai, ne visuomenės ir valstybės interesams, o Seimo narių asmeniniams ir partiniams interesams, šis Seimas vėl nesulauks visuomenės pagarbos.